
**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP
CONTENT (1-3 CLASSES)**

Sladuna Georgieva South-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Faculty of Engineering,
Department of Technical Education and Professional Training; Republic of Bulgaria,
sl.georgieva@swu.bg

Abstract: Education is one of the main factors for the socialization of adolescents on the one hand, and on the other is called upon to foster the personal development of each child. It is necessary for the modern education system not only to prepare the young generation to successfully solve problems of a different nature, but also to solve them effectively in a personal, professional and national level. This article presents results of a comparative analysis of the content of the course on technology and entrepreneurship in the first to third grade of BULVEST 2000 Publishing House, Anubis Publishing House, JUNIOR ACHIEVEMENT BULGARIA, SOFIA, publishing team Nikolay Tsanev, Genoveva Yotova, Dochka Kyuchukova, Emilia Palamarkova, Magdalena Delinesheva, Orchidea Delieva. The European education policy, which includes all eight key competences to be on an equal footing [4], is also implemented with the subject "Technology and Entrepreneurship". The law on pre-school and school education creates new, exceptional opportunities for more flexible, creative and independent planning and organization of the process of technology education in primary school age. The Technology and Entrepreneurship Curriculum for 1-3 grade is part of the cultural and educational field "Technological Education and Vocational Education". It has a common mission to progressively develop technological literacy and competence of students as an essential element of their general culture and general education. The learning process is oriented not so much to the final results of the practical work as to the processes and the technology for their achievement. The goals related to the contemporary economic life, education in initiative, entrepreneurship and responsibility are confirmed by "Ordinance №5 from 30.11.2015. for general education promulgated in the State Gazette, issue 95 of 08.12.2015 "[3]. They meet the requirements to master basic knowledge, skills and attitudes that are geared not only to work and environmental protection but also to the world of technology and technology. Emphasis is placed on textbook content and accessibility and science requirements, in line with learners' educational needs, ie the use of a variety of educational approaches and didactic technologies to achieve optimal educational outcomes. State educational standards and a syllabus on Technology and Entrepreneurship are a new challenge for primary teachers and specialists. The Ministry of Education and Science determines not only a new name, but also important priorities in curriculum content, time allocation, and technologies for learning two key competencies.

Keywords: Curriculum, content, comparative analysis, class, technology, entrepreneurship.

**СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ТЕХНОЛОГИИ
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО (1-3 КЛАС)****Сладуна Георгиева**Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, технически факултет; Департамент по
техническо образование и професионално обучение, Република България, E-mail:
sl.georgieva@swu.bg

Резюме: Образованието е един от основните фактори за социализация на подрастващите от една страна, а от друга е призвано да подпомогне личностното развитие на всяко дете. Необходимо е съвременната образователна система не само да подготвя младото поколение да решава успешно проблеми от различно естество, но и да ги решава ефективно в личностен, професионален и общонационален план. В настоящата статия се представят резултати от проведен сравнителен анализ на учебното съдържание по технологии и предприемачество в началната образователна степен от първи до трети клас(за четвърти все още не са излезли новите учебници) на издателство БУЛВЕСТ 2000, издателска къща АНУБИС, фондация ДЖУНИЪР АЧИЙВМЪНТ БЪЛГАРИЯ, СОФИЯ, издателски колектив Николай Цанев, Геновева Йотова, Дочка Кючукова, Емилия Паламаркова, Магданела Делинешева, Орхидея Делиева. Европейската образователна политика, която включва всичките осем ключови компетенции да са равнопоставени [4] се реализира и с предмета „Технологии и предприемачество“. Законът за предучилищното и училищното

образование създава нови, изключителни възможности за по-гъвкаво, творческо и самостоятелно планиране и организиране на процеса на технологично обучение в начална училищна възраст. Учебната програма по технологии и предприемачество за 1-3 клас е част от културно-образователната област „Технологично обучение и професионално образование“. Тя има общата мисия за постепенно изграждане на технологична грамотност и компетентност на учениците, като съществен елемент на тяхната обща култура и общообразователна подготовка. Учебната програма включва широко разнообразие от теми, проблеми и дейности, свързани с образователните потребности на учениците от технологиите и предприемачеството. Те се разглеждат, като съществен елемент от общообразователната подготовка. Процесът на обучение се ориентира не толкова към крайните резултати от практическата работа, колкото към процесите и технологията за тяхното постигане. Целите, свързани със съвременния икономически живот, възпитаване в инициативност, предприемчивост и отговорност са утвърдени с „Наредба №5 от 30.11.2015г. за общообразователната подготовка Обнародвано в Държавен вестник, брой 95 от 08.12.2015г.“[3]. Те отговарят на изискванията за овладяване на основните знания, умения и отношения, ориентирани не само към труда и опазването на околната среда, но и към света на техниката и технологиите. Акцентира се върху включеното учебно съдържание в учебниците и изискванията за достъпност и научност, в съответствие с образователните потребности на учащите, тоест използването на разнообразни образователни подходи и дидактически технологии за постигане на оптимални образователни резултати. Държавните образователни стандарти и учебна програма по предмета „Технологии и предприемачество“ са ново предизвикателство пред началните учители и специалисти. Министерството на образованието и науката определя не само ново наименование, но и важни приоритети в учебното съдържание, разпределението на учебното време и технологиите за усвояване на две важни ключови компетенции.

Ключови думи: Учебна програма, учебно съдържание, сравнителен анализ, клас, технологии, предприемачество.

1. УВОД

През ноември 2012 г. Европейската комисия публикува Съобщението „Преосмисляне на образованието: инвестиране в умения за постигане на по-добри социално-икономически резултати“[1]. В документа се подчертава, че за развиването на „умения за 21-ви век“ са необходими усилия за изграждане на универсални умения като предприемачеството и се набляга на „критичното мислене, инициативността, способността за решаване на проблеми и за работата в дух на сътрудничество“. В бързо развиващото се глобално и динамично съвременно общество повече от всякога е нужно личността да притежава качества, които да са адекватни на социално-икономическите условия на държавата. Такива качества са гъвкавост, адаптивност, инициативност, предприемчивост, отговорност, умения за учене през целия живот, толерантност, умения за екипно взаимодействие, за културна компетентност, за изразяване чрез творчество, за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот. Тези ключови компетентности са взаимно-зависими и представляват съвкупност от знания, умения и отношения, необходими за личностното развитие на индивида през целия живот, за изграждането на активна гражданска позиция и участие в социалния живот, както и за пригодността му за реализация на пазара, на труда[2]. Предмета „Технологии и предприемачество“ напълно отговаря на изискванията за развитието на тези качества. Системите за реализация и организация на обучението непрекъснато се развиват и усъвършенстват под влияние на променящите се потребности на обществото.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Учебният предмет Технологии и предприемачество е част от общообразователната подготовка на средното училище съгласно Наредба№5 от 30.11.2015 година[3]. Той е обвързан с ключовите компетентности и е „насочен към придобиване на умения да се реагира на новости и да се поема отговорност, като се гради умение за инициативност и предприемчивост“ (чл. 3, ал. 2, т. 7 на Наредба№ 5). С тази наредба се определя и държавният образователен стандарт за общообразователната подготовка:

1. *Структурата на учебните програми по общообразователните учебни предмети;*
2. *Структурата на годишното тематично разпределение;*
3. *Изискванията към интегративните и новите допълнителни общообразователни учебни предмети в иновативните училища.*

Учебника по технологии и предприемачество се стреми да развива практически умения за работа с различни инструменти и за изработване на предмети близки до детското светоусещане и да приобщава малките ученици към света на техниката и технологиите, без които съвременното ежедневие би било немислимо.

Учебният предмет технологии и предприемачество е насочен към придобиване на умения да се реагира на новости и да се поема отговорност, като се гради умение за инициативност и предприемчивост. Той е пряко свързан с придобиване на основни компетентности в областта на природните науки и технологиите. Чрез обучението по технологии и предприемачество се придобиват различни ключови компетентности, като: умения за учене, която включва разбиране на личните потребности в учебния процес и откриване на възможностите и способностите за преодоляване на трудностите в ученето както самостоятелно, така и в групи; изграждане на умение за поемане на лична отговорност за устойчиво бъдеще; критичното мислене, справянето с проблеми, вземането на решения, инициативността, творчеството, поемането на отговорност, работата в екип. Обучението по предмета технологии и предприемачество освен за основната ключова компетентност допринася за изграждане и на други ключови компетентности, конкретизирани в съответната учебна програма. В начален етап на обучението по предприемачество се свързва с развиването на увереност у ученика да търси възможности, да използва творческия си потенциал за тяхната реализация и да не се страхува. Това е на практика т.нар. *учене, чрез предприемачество*, което се основава на широкото разбиране за предприемачеството, като начин на мислене. Единственият начин човек да изгради предприемчивост е да се учи от собствения си опит. Ученето, чрез практика има водеща роля в процеса. Ученето, чрез практика трябва да създава стойност. И ако една педагогическа интервенция дава възможност на учениците да създават стойност за другите(извън собствената им група и учителите), това представлява истинско предприемаческо образование[5]. За четвърти клас новият учебник по Технологии и предприемачество ще излезе от печат за новата учебна 2019/2020 година, а учениците учат по стария учебник „Бит и техника“. Поради тази причина той не е включен в настоящия сравнителен анализ.

3. СТРУКТУРА НА УЧЕБНИКА И ОСОБЕНОСТИ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ЗА 1 КЛАС

Учебната програма по технологии и предприемачество се реализира, като отговаря на препоръчителното разпределение, посочено в учебната програма, а именно: В реален брой часове това са 16 урока предвидени за усвояване на нови знания, 14 урока са за затвърдяване и обобщаване и 2 са за диагностика на знанията и уменията за входно ниво в началото на учебната година и изходно ниво в края на учебната година. Запознаването със света на техниката и технологиите започва още от детската градина и продължава в началното училище. Децата използват разнообразни технически средства, на които на познават принципите. Но това не им пречи да използват различните им функции. Тук е мястото на предмета технологии и предприемачество да разкрие теоретичните и практичните основи на съвременната техника. Съвременният труд на хората във всички области се интелектуализира и това се отразява на изискванията към техническата и технологичната подготовка. В първи клас ключовата дума е *грамотност*. Мотивацията на учениците играе важна роля за ефективното обучение. – интерес, желание, цел, удовлетворение. В първи клас мотивирането се осъществява, чрез представянето на привлекателни теми, които са интересни на децата. В съвременното технологично обучение е важен новият подход за осъществяване на интерградивните взаимодействия с другите учебни предмети, определени с Европейската референтна рамка. Чрез представени примерни дейности и междупредметни връзки в учебника се навлиза в сферата на икономическите отношения – разбиране на основни икономически понятия, поемане на отговорност, взимане на решения, участие в благотворителност. Така се изгражда представата за основите на икономическата грамотност и предприемачеството. Предприемачеството се определя, като *способност за превръщане на идеите в действия*. Освен икономически познания и умения за стартиране на бизнес, то включва мисловната нагласа и набор от умения на индивида да търси и използва възможности, да мисли креативно и да не се страхува да действа. Предприемачеството, като раздел от учебното съдържание в първи клас, насърчава ученика да развива своята инициативност подкрепян от общността. Фокусът е върху изграждане на неговите умения за общуване и работа в екип, неговата увереност. Наред с това ученика усвоява и основни финансови и икономически знания. Той изследва различни възможности и идеи, предлага и взема решения. Научава за ролята на професиите, както и уменията, които те изискват. Учениците стават самостоятелни и се формират, като личности с лидерски качества, притежаващи важни за живота компетенции. В училището се създава атмосфера на креативност и сътрудничество, като учителите имат свободата да експериментират и прилагат съвременни подходи на преподаване. Ключовите понятия са свързани с базисната икономическа и финансова грамотност – нужди, желания, труд, стока, услуга, личен бюджет. В учебната програма се овладяват личностно значимите качества инициативност, предприемчивост и отговорност и се поставя ударение върху положителното отношение към труда, към съвременната техника и технологиите. Подготовката в областта на предприемачеството е резултат от прилаганите в учебната работа дейности, свързани със самостоятелно вземане на решение и поемане на отговорност. За

удобство при структурирането на учебното съдържание, областите на компетентност в държавните образователни стандарти обхващат четири тематични сфери, които са назовани условно – *Техника и безопасност, Технологии, Инициативност и предприемчивост, и Конструирани и моделиране.*

4. СТРУКТУРА НА УЧЕБНИКА И ОСОБЕНОСТИ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ЗА 2 КЛАС

Съдържанието на видовете уроци в учебника по технологии и предприемачество отговаря на препоръчителното разпределение, посочено в учебната програма: В реален брой часове, 16 урока са предвидени за усвояване предимно на нови знания и формиране на умения в съответствие с учебната програма и 14 урока са за затвърдяване и обобщаване. Два часа са предвидени за диагностика – съответно на знанията и уменията за входно ниво в началото на учебната година и изходно ниво в края на учебната година. Учебникът по технологии и предприемачество за втори клас напълно съответства на изискванията на учебната програма за дейности, чрез които на практическа основа се усвояват технологични знания, умения и отношения, свързани с технологичната и икономическата грамотност на учениците, като съществен елемент в тяхната обща култура. Поставен е акцент върху позитивното отношение към труда, към съвременната техника и технологии. Системата от понятия се разширява, като усвояването им продължава на широка сетивна основа, подпомогната от процеса на практическите действия. Учебното съдържание интегрира две на пръв поглед различни в съдържателно отношение области – технологии и предприемачество. Чрез различни дейности и задачи, свързани с проблеми от бита на хората, постепенно се изграждат съвременните ключови компетентности. Различните дейности, свързани с изработване на изделия и модели от достъпни материали, се явяват среда за формиране на умения за работа в екип, за възпитаване в предприемачески дух и устойчиво развитие. Дори и към чисто технологични по своя характер теми се подхожда през призмата на предприемаческите компетентности. Интегрирането им осигурява богата палитра от дейности, които провокират въображението и творческата нагласа на учениците, като ги изправят пред предизвикателства, свързани с реалния заобикалящ ги свят. Учебното съдържание дава възможност за подбор на методи и средства за постигане на очакваните резултати по теми. В процеса на обучението е постигнато съчетание на репродуктивни и продуктивни дейности. Работата по готови алгоритми и усвоени операции и технологични процеси дава възможност за прилагане на продуктивни стратегии на обучение. Дадена е възможност учениците да проучват, да дискутират, да анализират модели и изделия, да предлагат идеи и решения, да обобщават, да оценяват собствените си изделия и модели, и тези на своите съученици. Работи се целенасочено и върху уменията за работа в екип и вземане на решения за постигане на конкретна обща цел. Възпитава се уважение към личността и качествата на другите. Насърчават се уменията за презентизиране и защитаване на идея. Основните акценти отново са върху финансовата грамотност и професиите, които се разглеждат през призмата на тяхната роля за обществото. При структурирането на темите в учебника са отчетени сезонният принцип и индивидуалните възможности на учениците. Чрез комплекса от технологични знания и умения, свързани с ежедневието на хората, „продължава процесът на изграждане на съвременните ключови компетентности, определени от Европейската референтна рамка“. Във всеки урок се предвижда изработване на изделие, работа с инструменти и технологии за обработване. Предвидените за изработване изделия, модели и макети могат да се използват в учебната дейност, за украса, в игрите и като дидактически средства. Предвидени са дейности за работа в екип, събиране на информация за празници и обичаи, засяване и грижи за растения, и грижи за домашни животни. Областите на компетентност в държавните образователни стандарти обхващат четири тематични сфери, условно назовани за удобство при структуриране на учебното съдържание: *Техника и безопасност, Технологии, Инициативност и предприемчивост, и Конструирани и моделиране.*

5. СТРУКТУРА НА УЧЕБНИКА И ОСОБЕНОСТИ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ЗА 3 КЛАС

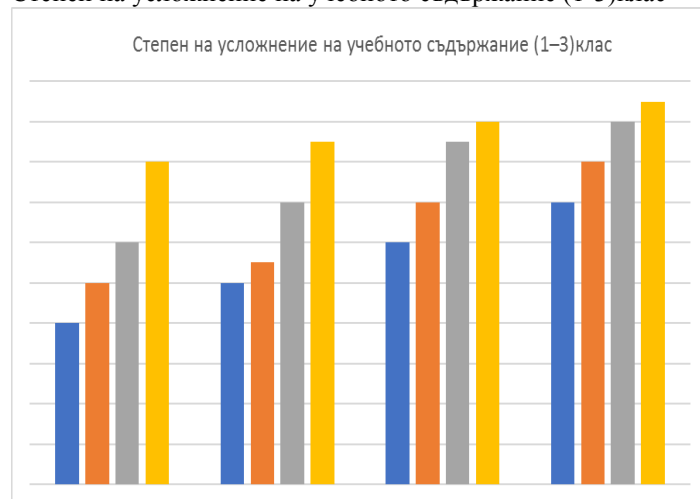
Учебният предмет по технологии и предприемачество за трети клас надгражда учебното съдържание от втори клас в областите на компетентност, определени в Държавните образователни стандарти, и е „насочен към изграждането на технологична грамотност и възпитаване в предприемчивост и отговорност на учениците, като съществена част от тяхната общообразователна подготовка“ (Учебна програма по технологии и предприемачество за 3. клас, Приложение № 14 към т. 14 от общообразователната подготовка). С помощта на учебника, учениците навлизат в многообразния свят на материалите, техниката и технологиите, чрез опознаване на всекидневни дейности и средства, присъстващи в реалния живот на семейството. Знанията за техниката се обогатяват със знания за предназначението, начина на използване и основните правила за безопасна работа на популярни електроуреди и на макарата, като прост механизъм. Внимание се отделя на движението на играчките и моделите. Хорариумът на учебните часове предвидени в

учебната програма за трети клас е 32 часа годишно, разпределени в теми, в съответствие броя на учебните часове, заложен в учебното съдържание. Две от темите са предвидени за диагностика – съответно на знанията и уменията за входно ниво в началото на учебната година и изходно ниво в края на учебната година. 19 теми са предвидени за усвояване предимно на нови знания и формиране на умения в съответствие с учебната програма и 11 теми са за затвърдяване на знанията на практика, разширяване на определени знания и усъвършенстване на уменията и за обобщаване. Учебната програма за трети клас отразява заложените в Държавен стандарт специфични цели на обучението по предприемачество за етапа, насочени към изграждането на основни знания, умения и отношения, свързани със съвременния икономически живот, както и възпитаване в инициативност, предприемчивост и отговорност[3]. Разглеждат се понятия, като производство, производител и потребител, а очакваните резултати са обвързани със същността на предприемаческия процес, връзката между дейността на предприемача, производителя и потребителя, и начините на удовлетворяване на личните и обществените потребности. Учениците разширяват своето разбиране за вече усвоените понятия, като стока, услуга, нужда и желание, като ги разглеждат в контекста на производството и удовлетворяването на потребностите на потребителите. Предприемаческите компетентности се изграждат, като се разширяват и задълбочават усвоените знания и умения от предходните години. Дейностите са насочени към развиване на вътрешната увереност, инициативност и творческо мислене. Учениците взимат самостоятелно решения, учат се да поемат отговорност, да си сътрудничат. Социалните умения и работа в екип са изведени на преден план, като основа на обучението, чрез практика. Насърчават се активното учене и рефлексията, която се отнася до обвързването на знанията с практиката, като така реално се стига ученето, чрез преживяване и осмислянето му, като процес. Така въздействието на рефлексията върху опита, придобит по технологии и предприемачество, става основа за развиване на технологичната култура от една страна и на уменията за учене от друга. Чрез темата „Професии и предприемачество“, учениците се запознават със същността на предприемаческия процес. Неговите етапи се фокусират върху основните дейности и качества на предприемача. Генерирането на идея и новаторството с цел удовлетворяване на нуждите и желанията на потребителите е отправна точка в предприемаческия процес. Специално място е отделено и на проучване на мнението на потребителите и ролята на рекламата, като се подчертава тяхната важност за успеха. Целта на дейностите е учениците да развият своите умения за екипна работа, вземане на решения за организация на работата. Това спомага за превръщането на пасивните знания в активни и приложими компетентности. Областите на компетентност в държавните образователни стандарти обхващат четири тематични сфери, условно назовани: *Техника и безопасност, Технологии, Инициативност и предприемчивост и Конструирание и моделиране* за удобство при структуриране на учебното съдържание.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От посочената диаграма се вижда, че през тригодишния период на обучение (1-3 клас), съдържанието на учебниците по предмета „Технологии и предприемачество“ се увеличава постепенно, съобразено е с възможностите на учениците, но същевременно ги подтиква към проявяване на любопитство, на любознателност, на креативност и ги насърчава към търсене на новото, на непознатото. Графиките ясно показват, че усвоените понятия и дейности, творческото развитие на учениците с помощта на материалите, заложен в учебното съдържание и дейността на учителя са доказателство, че обучението по предмета „Технологии и предприемачество“ допринася за изграждането и развитието на технологична грамотност, компетентност и предприемчивост на учениците. За четвърти клас учебника по „Технологии и предприемачество“ ще излезе от печат през новата учебна 2019/2020 година и ще бъде обект на изследване в друго съобщение!

Степен на усложнение на учебното съдържание (1-3) клас

ЛЕГЕНДА

Син цвят – понятия

Оранжев цвят – материали

Сив цвят – дейности реализирани, чрез учебното съдържание

Жълт цвят – творческо развитие на учениците

БИБЛИОГРАФИЯ

Европейска комисия, Брюксел 1049. *Ръководство за специалисти по подготовка на учители*, Генерална дирекция „Предприятия и промишленост“, Отдел „Предприемачество и социална икономика”

<http://Entr-entrepreneurship@ec.europa.eu>

Иванов, Г., А. Калинова. (2015). *Субект-субектно взаимодействие в технологичното обучение – детска градина и начално училище*, Ст. Загора, Кота

НАРЕДБА № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка Обн. - ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г., в сила от 08.12.2015 г.

Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014 –2020 г., МОН, София

Изд. БУЛВЕСТ2000, Книга за учителя и учебник по Технологии и предприемачество за 1 клас, Фондация „Джунийър Ачийвмънт България“, 2016г., София

Изд. БУЛВЕСТ2000, Книга за учителя и учебник по Технологии и предприемачество за 2 клас, Фондация „Джунийър Ачийвмънт България“, 2016г., София

Изд. БУЛВЕСТ2000, Книга за учителя и учебник по Технологии и предприемачество за 3 клас, Фондация „Джунийър Ачийвмънт България“, 2016г., София

Lackeus, Martin, (2015). *Entrepreneurship in Education: What, Whu, How. Entrepreneurship 360 Background Paper*. OECD, European Commission.